III. Sursele prime

Nefiind unitar textul ebraic, nici traducerea acestuia nu poate avea această proprietate. Probleme de tot felul, începînd cu existenţa mai multor versiuni paralele şi încheind cu dificultăţile de traducere ridicate de ebraică în calea limbilor indoeuropene, conduc la deosebiri mai mari sau mai mici, mai mult au mai puţin numeroase, între diferitele traduceri care aleg sursa ebraică, începînd cu cea greacă.

Unele ambiguităţi aparţin textului ebraic, acesta putînd fi la fel de bine tradus pe cel puţin două căi. Textul ebraic prezenta nu numai modalităţi diferite de gramaticalizare şi de exprimare – comparativ cu limbile greacă şi latină –, era creat nu doar în mintea unei alte spiritualităţi, dar, în plus, fusese generat de-a lungul unui mileniu, de o civilizaţie şi într-o limbă aflate în formare, fiind supus la numeroase presiuni lingvistice şi conceptuale dinspre creatorii şi epocile de la care provenea şi prin care trecuse.

În momentul pătrunderii acestui text în lumea şi în limbile indoeuropene – într-un anumit stadiu al evoluţiei acestora –, toate problemele care zăceau în el vor ieşi la iveală, împreună cu rezultatele coliziunilor dintre diferitele straturi conceptuale şi lingvistice ale textului. Dincolo de nivelul de dezvoltare al ştiinţei traducerii, de competenţa traducătorilor, de diferenţele dintre limbile indoeuropene, de influenţele de mediu şi de căile concrete de traducere, acesta este unul dintre motivele pentru care, între diferitele texte care redau *Biblia* vor exista numeroase diferenţe, de diferite grade şi tipuri.

La rîndul ei, *Septuaginta*, cunoscînd mai multe variante şi ediţii prezintă felurite deosebiri. Chiar dacă unele dintre acestea pot fi puse pe seama concepţiei editorilor (unde se includ elementele şi sugestiile pe care acea ediţie le va fi luat din texte mai noi decît cele de la baza ediţiei respective), majoritatea deosebirilor dintre ediţiile *Septuagintei* îşi au sursa în textele de bază. În modul cel mai firesc, între diferitele versiuni ebraice se înregistrează mult mai multe deosebiri.

Traducătorii care şi-au selectat textul ebraic de referinţă alegîndu-şi doar un reper (felurite manuscrise ale *Torei*, textul masoretic sau

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

Pentateuhul samaritean sau o ediţie oarecare a *Bibliei* ebraice) au întîmpinat feluritele dificultăţi obişnuite la o traducere de text vechi. Aceia care şi-au propus să traducă comparînd şi urmînd mai multe variante de text ebraic au cunoscut, în plus, şi dificultăţile date de neidentitatea respectivelor variante, fiind în situaţia de a alege între mai multe căi şi soluţii pentru a-şi întocmi ediţiile. Indiferent de lungimea segmentelor conţinute, diferenţele dintre aceste variante (întinzîndu-se de la formă la conţinut) minore pe alocuri, consistente în altele, sînt problematice de fiecare dată.

Redînd prin traducere un text ebraic greu de identificat în integralitatea sa (ne referim la primele cinci cărţi ale *Bibliei* şi avem în vedere că acele surse – despre care legenda ne spune, în mod semnificativ, că au fost distruse după ce *Septuaginta* a căpătat viaţă – trebuie să fi reprezentat mai multe redacţii şi variante ale *Torei*, traducerea grecească fiind, în fapt, o compilaţie a acestora), *Septuaginta* stă alături de acesta în măsura în care îl înlocuieşte, nu doar ca traducere, ci şi ca text.

Textul pe care îl numim *Septuaginta* prezintă, la comparaţia cu texte ebraice, mult mai multe deosebiri decît un text care nu a avut texte ebraice ca unică sursă (precum *Vulgata*, B.Jer., B.germ. sau K.J.). Din acest motiv, majoritatea traducătorilor valoroşi a încercat să înglobeze şi să redea textul ebraic [cel(e) pe care îl (le) aveau la dispoziţie] împreună cu *Septuaginta*. Urmînd textul ebraic (în modul cel mai firesc şi mai de înţeles cu putinţă) sub un aspect sau altul (formal, de conţinut, estetic, teologic etc.), traduceri precum *Vulgata*, *Biblia* lui Luther sau cea a regelui Iacob I reprezintă nişte texte strălucite, tocmai prin nivelul cel mai înalt la care este reuşit actul compilatoriu.

Totodată, între aceste texte substanţa circulă prin nişte canale (subterane sau nu, formale şi ideatice, sesizabile sau greu decelabile) care dau coerenţă internă şi omogenitate, dar şi individualizează respectivele realizări.

Studierea relaţiilor dintre traducerile care au ca sursă directă (şi) textele ebraice este deosebit de instructivă sub mai multe aspecte.

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

Astfel, uneori *Vulgata* se diferenţiază iar alteori prezintă puncte comune sau de identitate cu *Septuaginta*.

Cînd se aseamănă, aceste traduceri îşi trag sevele din texte ebraice apropiate[46]. În alte situaţii (poate în cele mai multe), *Vulgata* diferă de *Septuaginta*, fie pentru că ambele şi-au urmat atent modelele, fie pentru că unul dintre ele sau ambele au parafrazat sau inovat. Aceste ultime cazuri sînt cele mai interesante; asupra acestora ne vom concentra, în primul rînd.

Septuaginta este rezultat al unei nevoi reale, aproape stringente a unei importante părţi a comunităţii evreieşti din lumea greacă. Ţelul iniţiatorilor şi autorilor acestei traduceri a fost deosebit de complex, tocmai întrucît decurgea din nişte nevoi reale ale unei comunităţii vii, aflate în condiţii la fel de dinamice.

De aceea, dincolo de efortul edificării acesteia într-o greacă inteligibilă pentru întreaga lume elenică, travaliul s-a concentrat asupra măsurii în care textul rezultat reuşea să poarte, cu claritate şi forţă, înţelesuri către şi în mintea receptorului. În plus, este important de menţionat că toate eforturile se făceau din perspectiva traducătorilor, a vremii lor, a felului în care aceştia voiau să orienteze şi să întărească publicul (evreu grecizat şi neevreu).

Această ultimă perspectivă este cardinală în înţelegerea felului în care *Septuaguinta* se edifică, apare şi funcţionează o vreme[47].

---

[46] Deşi cele două traduceri au la bază texte ebraice diferite atît în timp, cît şi în spaţiu, şi unele, şi celelalte diferă de textele ebraice aflate la baza textelor masoretice (la care se începe lucrul în secolul al VI-lea e.n.). Sub acest aspect, textele ebraice de la baza *Septuagintei* şi *Vulgatei* prezintă porţiuni care le apropie.

[47] Este semnificativ faptul că, deşi a fost un text care s-a bucurat de respect, după apariţia *Septuagintei*, încep să apară şi alte încercări de traducere a textului sacru, fiecare dintre acestea subordonate anumitor scopuri şi orientate conform anumitor concepţii. Se pare că momentul era favorabil evoluţiei comunităţii evreieşti din lumea greacă, masa critică atinsă de progresul acestei comunităţi conducînd spre o emulaţie naturală.

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

III.1. Studiul comparativ al *Septuagintei* şi al unor texte ebraice, dar şi alături de ediţii ale *Vulgatei* şi ale *Bibliei* din unele limbi vernaculare, arată că autorii *Septuagintei* se distanţează de textul ebraic în diferite feluri, dar încercînd să urmărească acel scop complex mai sus evocat.

Spre exemplu, cînd consideră că textul conţine incoerenţe, traducătorii încearcă să confere textului coerenţă, astfel că intervin; de asemenea în cazul în care apar termeni pe care traducătorii *Septuagintei* nu par să-i considere a fi la locul lor, sau dacă ei cred că acei termeni ar fi lăsat loc interpretărilor nedorite ori înţelegerii diferite a textului; uneori se completează liste cu nume, pe baza, poate, a altor manuscrise ebraice, dar, la fel de posibil, şi pe baza datelor oferite de textul privit în integralitatea sa. Atunci cînd consideră necesar, traducătorii adaugă termeni care înlătură echivocul sau fac înlocuiri, în acelaşi scop ori pentru a determina alte sensuri şi nuanţe de sens.

Alături de multe alte astfel de acţiuni, autorii *Septuagintei* încearcă să lumineze conţinutul (dar în anumite feluri şi direcţii), căci elaborează un text care trebuie să aibă virtuţi persuasive şi valori practice[48].

Septuaginta anticipează spiritul *Vulgatei* şi pe cel al traducerilor Reformei, în sensul că, de fapt, aceasta este prima *vulgată*, primul text care, în modul cel mai neechivoc, se adresează comunităţii – văzută ca o sferă deschisă – spre studiere, edificare, formare şi întărire. *Septuaginta*, însă, depăşeşte, încă de la început, toate traducerile *Bibliei* printr-o caracteristică fundamentală şi proprie la modul cel mai generos. Acest text se naşte şi creşte pe baza unor texte ebraice.

Prin ţelurile sale, textul grecesc încearcă să-şi asimileze şi să-şi mistuie sursele pînă la dispariţia lor, căci *Septuaginta* nu se vrea alături de textul ebraic, ci în locul acestuia.

III.2. Situaţiile care urmează încearcă să ilustreze deosebiri care apar între textul grecesc şi textele ebraice. Nu se poate spune cu

[48] Nu mereu se reuşeşte căci apar scăpări, coliziuni etc., sensul efortului, însă, este în direcţia aducerii textului într-o lume nouă, unde acesta are a acţiona ca un factor modelator de prim rang.

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

precizie că aceste diferenţe s-ar datora deosebirilor dintre sursele ebraice ale *Septuagintei* şi sursele ebraice ale altor traduceri. Diferenţele dintre *Septuaginta* şi textele ebraice ajunse la noi nu reflectă exclusiv diferenţele dintre feluritele texte ebraice întrucît nu se poate admite că *Septuaginta* a fost fidelă surselor sale.

Analiza comparată a textelor greceşti şi ebraice arată că *Septuaginta* se edifică prin ajustarea surselor, avînd în vedere anumite mize şi în conformitate cu datele unei realităţi conceptuale şi ideologice diferite de cea care a generat textele şi în care acestea circulaseră. Chiar avînd în vedere o varietate mare a textelor ebraice, precum şi faptul că sursele *Septuagintei* nu au mai ajuns să fie folosite şi de traduceri ulterioare (precum *Vulgata*), prin caracterul modificărilor de mai jos, se conturează anumite motive ale căror semnificaţii arată că este vorba despre prelucrarea textului ebraic, iar nu despre texte ebraice diferite. Orice grad de profunzime ar avea aceste intervenţii, ceea ce modifică ele indică cu limpezime mizele traducătorilor şi modalităţile lor de acţiune. În plus, diferenţele care urmează permit observarea căilor urmate de către traducători şi revizori.

III.2.1. Intervenţii cu mize conceptuale. Autorii *Septuagintei* îşi concep textul ca pe o traducere ce are de îndeplinit, în principal, două tipuri de finalităţi.

În primul rînd, textul era destinat înţelegerii sale de către un public destul de larg, motiv pentru care efortul traducătorilor se îndreaptă constant către lămurirea textului, a conţinuturilor şi a semnificaţiilor sale. Apoi, autorii traducerii sînt atenţi la conţinutul şi la organizarea informaţiei care pleacă spre cititor, fiind conştienţi de caracterul formator al povestirii.

Ei încearcă să orienteze cititorul – văzut în lumea în care acesta trăia –, ferindu-l de confuzii, dar şi de înţelegerea textului în modalităţi necorespunzătoare cu ceea ce traducătorii considerau a fi semnificaţiile adevărate ale textului. Sub acest aspect, traducătorii nu vor să îşi asume riscuri de vreun fel.

> Scris în alte vremuri, pentru alt public, trăind într-o cu totul altă lume, textul biblic ebraic conţine unele justificări sau forme de pledoarie, dar

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

> cu alt obiect, altfel orientate şi cu alte mize. Astfel, aici apar mai curînd justificări ale unor acţiuni, încercări de formare a unor curente şi tendinţe de opinie, lucru firesc dacă ne gîndim că textul original privea – sub toate aspectele – ceea ce se petrecea şi ceea ce se gîndea în sînul unei comunităţi mult mai puţin supuse deschiderii decît cea iudaică din lumea elenistică.

Efortul lor este complex şi, pe lîngă precizările cerute de nivelul pur lingvistic al textului, are în vedere adecvarea textului ebraic la lumea în care pătrunde, clarificînd şi interpretînd segmente ale acestuia, susceptibile de a fi socotite obscure, misterioase, încărcate de un miez dens, greu sau deloc accesibile receptorului.

Totodată, autorii *Septuagintei* construiesc o întreagă retorică prin care încearcă inducerea unor convingeri la cititor, care să favorizeze o direcţie de modelare, prevenind eventuale forme de aversiune. Fie că este vorba despre poporul evreu, fie că este vorba despre unele personaje – cu miză – ale povestirii, fie că este vorba despre Yahweh, fie că este vorba despre expresii idiomatice, septuaginţii simt nevoia de a elimina ambiguităţile sau căile de înţelegere neconforme cu ceea ce înţelegeau ei din textul ebraic.

Aplicarea asiduă a acestui procedeu arată cu limpezime că, în fapt, *Septuaginta* reprezintă reconstruirea în limba greacă a textului ebraic, acomodat la mentalitatea grecească; acest text nu este o traducere, ci o altă *Torah*.

III.2.1.1. Versetul de sub *Gen.*, 2, 2 apare în textul latin după cum urmează: „conplevitque Deus *die septimo* opus suum quod fecerat et requievit **die septimo** ab universo opere quod patrarat". În ambele locuri, textul ebraic prezintă בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי 'în ziua a şaptea'. Versiunile siriace, samaritene, targum-ul Onkelos spun acelaşi lucru: că în a şaptea zi s-a încheiat Creaţia şi Dumnezeu s-a odihnit, ceea ce se reflectă şi în traduceri precum: B.Jer., de Carrières, Segond, B.germ., K.J., B.magh.

Se pare că autorii *Septuagintei* au văzut aici deschizîndu-se calea unei posibile autocontradicţii biblice – cu toate neînţelegerile şi consecinţele care ar decurge din aceasta – şi găsesc prilejul de a o înlătura, motiv pentru care versetul devine astfel: Καὶ συνετέλεσεν ὁ

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

θεὸς ἐν **τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῇ** τὰ ἔργα αὐτοῦ ἃ ἐποίησε καὶ κατέπαυσε [ὁ θεὸς ἐν] **τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ** ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἐποίησε. Deşi este dificil de spus dacă traducătorii *Torei* în limba greacă au tradus cu precauţie sau au urmat ceea ce apărea în textele ebraice pe care le-au utilizat, cert este că textele ebraice care au ajuns pînă la noi, precum şi cele care le-au urmat întocmai nu conţin deosebirea ‘ziua a şasea’ / ‘ziua a şaptea’ şi nu sugerează nicicum lucrul de care autorii *Septuagintei* s-au ferit[49].

III.2.1.2. Sub *Ex*., 12, 40, textul latinesc: „habitatio autem filiorum Israhel qua manserant *in Aegypto* fuit quadringentorum triginta annorum” redă întocmai secvenţa corespunzătoare din textele ebraice: וּמוֹשַׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה׃, ceea ce apare şi în B.Jer., de Carrières, Segond, B.germ., K.J., B.magh. Faţă de acestea, *Septuaginta* prezintă: Ἡ δὲ κατοίκησις τῶν νιῶν Ἰσραὴλ ἣν κατῴκησαν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν γῇ Χαναάν ἐτη τετρακόσια τριάκοντα.

Probabil că „îndreptarea” decurge dintr-o perspectivă prea nuanţată, deoarece, în versetul următor, textul grecesc – precum toate celelalte – va traduce: Καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ τετρακόσια ἔτη, ἐξῆλθε ἅπσα ἡ δύμανις κυρίον ἐκ γῆς Αἰγύπτου νεκτός. Chiar dacă lucrurile pot fi motivate cumva ulterior[50], modul acesta de a acţiona indică scrupulozitatea exagerată a autorilor *Septuagintei*[51].

---

[49] Vezi şi comentariul din ediţia de Carrières: „*Die septimo*. Exclusive. Itaque dominico die opus creationis inchoatum”.

[50] În de Carrières există o notă explicativă: *Quadrigentorum triginta annorum*. Si numerare incipiamus ab anno 75 Abrahami, quo anno Abraham evocatus a Deo coepit ab Haran peregrinar versus terra Chanaan. Dicitur autem habitatio fuisse 430 annorum, quia media hujus temporis parte in Aegypto fuerunt, hoc est, 215 annis, quae etiam pars potior fuit, et magnis calamitatibus Hebraeorum insignis.

[51] Desigur, cele mai vechi manuscrise actuale ale *Septuagintei* (precreştine, dar ulterioare secolului al III-lea î.e.n.) prezintă diferenţe însemnate faţă de textul grecesc original.

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

III.2.1.3. Sub *Gen.*, 6, 6, se spune despre Creator: *„paenituit eum* quod hominem fecisset in terra et *tactus dolore cordis intrinsecus*”, traducere care redă fidel ceea ce apare în textele ebraice: וַיִּנָּחֶם יְהוָה ‘se căi Eternul’, respectiv: וַיִּתְעַצֵּב אֶל־לִבּוֹ: ‘şi se mîhni în inima sa’. Socotind, probabil, că aşa ceva nu se poate petrece sau că secvenţa ar putea stîrni confuzie la receptor, autorii *Septuagintei* acomodează textul la concepţia lor despre Yahweh şi redau segmenul altfel: καὶ **ἐνεθυμήθε** ὁ θεός, ὅτι ἐποίησε τόν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ **διενοήθη**, utilizînd doi compuşi care atenuează perspectiva ce atribuie Divinităţii trăsături antropice.

> La fel cum este plin de situaţii în care se prezintă măreţia lui Dumnezeu, textul *Torei* abundă în situaţii în care Dumnezeu se mînie, se bucură, află că e bine sau rău ceea ce face, se răzgîndeşte, toate acestea constituind metafore care indică rupturi între modalităţile figurativ-afective de exprimare şi elementele de raţionalitate pe care concepţia filosofică în formare voia să le promoveze. Semnificativ rămîne felul în care diferiţii traducători ai textului au tratat aceste situaţii. Probabil că autorii *Septuagintei* aveau conştiinţa acută a faptului că textul intra într-o lume în care zeii se comportau ca nişte oameni extrem de capricioşi şi de pasionali[52], însuşi destinatarul principal putînd fi pîndit de înţelegerea greşită sau distorsionată. De altfel, acest punct a rămas unul de continuă reflecţie, în sensul că exegezele, comentariile, predicile se opresc

[52] Din nou, este de menţionat explicaţia raţională, lipsită de îngrijorare şi plină de încredere în înţelegerea umană, care apare în de Carrières: „*Poenituit eum*. Sine poenitentia sunt dona Dei: sed ita loquitur Scriptura per anthropopathiam”. Alături de aceasta se află şi nota lui F. Vigouroux, din B.P.: „Les expressions *se repentir, être touché jusqu'au fond du coeur*, sont ici purement métaphoriques et signifient, sous les emblèmes des affections humaines, le décret par lequel Dieu avait arrêté qu'il punirait les hommes obstinés dans leur désordre et dans leur incrédulité”. Desigur, nevoia de a da astfel de note, resimţită de către autorii ediţiilor, indică, prin sine, aceeaşi posibilă îndoială şi îngrijorare cu privire la felul în care receptorul ar putea interpreta respectiva secvenţă.

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

neobosit asupra sa, încercînd mereu să ofere publicului explicaţii spre a nu lăsa o astfel de chestiune în voia şi în puterea minţii fiecăruia.

III.2.1.4. Tendinţa aceasta, însă, nu este o caracteristică exclusivă a *Septuagintei*. Sub *Gen*., 41, 50, în *Vulgata* apare: „nati sunt autem Ioseph filii duo *antequam veniret* ***fames*** quos ei peperit Aseneth filia Putiphare sacerdotis Heliopoleos”. În textul ebraic apare: תָּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב בְּטֶרֶם ‘mai înainte de a veni *anul foametei*’. Este un caz în care traducătorii au considerat că trebuie să rezolve cumva problema ridicată de textul ebraic (era limpede anunţat că vor fi şapte ani de foamete, şi nu unul, cum se putea crede citind această secvenţă). Soluţia din *Vulgata* este preluată şi de Luther, unde se spune că fii lui Iosif s-au născut: „bevor die Hungerzeit kam”. B.magh. prezintă: „Mielőt kitört az éhinseg, Józsefnek két fia született. (...)”, în vreme ce *Pentateuhul* lui Heltai prezintă: „Es Ioseplmec két fia lön, minekelötte eliött volna az éhsegnec esztendeie (...)”.

Soluţia se regăseşte în K.J.: „before the years of famine came” şi în Segond: „Avant les années de famine”. Pe aceeaşi linie, dar mult mai decişi în a fi riguroşi, autorii *Septuagintei* merg pînă la capăt şi vor specifica şi numărul anilor de foamete: Τῷ δὲ Ἰωσὴφ ἐγένοντο νίοι δύο πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὰ ἑπτά ἔτη τοῦ λιμοῦ, οὓς ἔτεκεν αὐτῷ Ἀσενὲθ ἡ θυγάτηρ Πετεφρῆ ἱερέως Ἡλιουπόλεως.

În esenţă, deosebirile acestea au drept cauză imediată menţiunea din textul ebraic, unde se vorbeşte despre „anul foametei”. Socotind că ar aduce în textele lor presupusa contradicţie, traducătorii care fac apel la textul ebraic se simt în situaţia de a căuta soluţii pentru a nu încurca pe cititor (un cititor dotat cu ascuţiul spirit dialectic grecesc). Cea mai ingenioasă soluţie este cea din *Vulgata* şi din B.germ., unde se evită menţiunea temporală şi se face referinţă doar la foamete. Neputînd renunţa la urmarea formală a textului, traducătorul maghiar şi cel englez vor face o schimbare ce trebuie să le fi părut minoră: plural în loc de singular. Traducătorii *Septuagintei* vor opta pentru repetarea informaţiei privitoare la numărul anilor de privaţiuni. Tocmai această rigoare insistentă este de natură să arate nu doar atenţia la detaliu, ci şi grija de a nu perpetua neclarităţi şi obscurităţi, ori de a nu lăsa loc unor erori, chiar

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

atunci cînd acestea ar proveni din scrupulozitate exagerată. Singurul text care urmează fidel pe cel ebraic este B.Jer., unde se spune: „Avant que vint l'année de la famine". Este cît se poate de evident că autorii acestei traduceri au sesizat ceea ce sesizaseră ceilalţi, şi nu din obedienţă sau dintr-o rigoare formală greşit înţeleasă şi aplicată au optat pentru soluţia care acordă încredere textului şi cititorului.

În locul respectiv, povestirea (care se desfăşoară pe mai multe planuri paralele) îşi întrerupe un plan. Versetul 44 încheie segmentul care descrie începutul existenţei binecuvîntate a lui Iosif în Egipt (visele faraonului, ieşirea din închisoare, dezlegarea viselor, soluţiile concrete la criza viitoare şi demnitatea cîştigată de Iosif prin acceptarea planului său de către faraon). Versetul 45 se referă la statutul social al lui Iosif, dar dintr-o perspectivă complementară (are loc schimbarea numelui său[53] şi acceptarea sa în rîndul egiptenilor, prin căsătoria cu o egipteancă de sînge preoţesc). Planul anterior revine prin următoarele patru versete, în care Iosif este arătat punîndu-şi în act planul de aprovizionare. În sfîrşit, planul povestirii este iarăşi întrerupt; în următoarele trei versete (50-52) aflăm că Iosif capătă doi fii, numele fiecăruia indicînd cicatrizarea unor mai vechi răni adînci. În versetul 50, aşadar, nu este vorba despre foametea ce va veni. Ea nu este decît un reper în timp. Ceea ce, de fapt, spune textul în acest loc este că, după căsătoria care a avut loc la trei ani de la eliberare, în interval de patru ani[54], lui Iosif, i s-au născut cei doi fii. Faptul concret la care, în acest loc, vrea să se refere textul ebraic în

[53] Pentru semnificaţiile profunde ale acestui proces, vezi, printre altele, Al. Gafton, *Numele în **Biblie***, în AUI, LI (2005), p. 165-179.

[54] În versetul 46 se spune că Iosif era în slujba şi în graţiile faraonului de trei ani. Textul punctează momentele semnificative şi relevante pentru ceea ce are a transmite. Iosif şi-a început punerea în aplicare a planului imediat după învestirea sa. Versetul 46 se raportează doar la momentul căsătoriei lui Iosif; nu este nevoie să se spună că, timp de trei ani, acesta a administrat recoltele şi a făcut aprovizionarea. După trei ani, însă, el a fost acceptat total de către egipteni, care i-au permis să-şi amestece sîngele cu al lor. În următorii patru ani, Iosif şi-a continuat activitatea de administrare a recoltelor (în versetul 48 chiar se spune că el a strîns recoltele celor şapte ani de belşug).

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

mod special este acela că, înainte de primul an al foametei, înainte de a începe aceasta[55] adică, ambii fii ai lui Iosif erau deja născuţi.

III.2.1.5. Versetul 10, din *Ex*., 24 începe prin: וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, redat întocmai de *Vulgata*: „et viderunt Deum Israhel". Probabil că autorii *Septuagintei* au considerat că textul este greşit sau corupt, fiind un soi de blasfemie dacă ar rămîne ca atare. De aceea, ei îl vor modifica după cum urmează: Καὶ εἶδον τὸν τόπον, οὗ εἱστήκει ὁ θεός τοῦ Ἰσραήλ[56].

III.2.1.6. Sub *Gen*., 17, 16, Yahweh îi spune lui Avraam: מִמֶּנָּה יְהִיוּ: וּבֵרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם־נָתַתִּי מִמֶּנָּה לְךָ בֵּן וּבֵרַכְתִּיהָ וְהָיְתָה לְגוֹיִם, ceea ce se redă fidel în *Vulgata* prin: „et benedicam ei et ex illa dabo tibi filium cui benedicturus sum eritque in nationes et reges populorum orientur ex eo". Cum se vede, textul ebraic face referire doar la Sarah, singura dată cînd este vorba despre Avraam fiind atunci cînd, încă o dată, se subliniază importanţa soţiei sale: וְגַם־נָתַתִּי מִמֶּנָּה לְךָ בֵּן „ex illa dabo tibi filium", unde este aproape sigur că accentul sintactic cade pe pronumele feminin.

În comparaţie cu cea indoeuropeană, lumea semită a avut mereu o atitudine aproape egalitaristă în ceea ce priveşte poziţia socială a femeii. Se pare că, la vremea traducerii *Septuagintei*, un verset precum cel care apare în textul ebraic era greu de admis.

Atenţi la toate micile amănunte, traducătorii *Septuagintei* vor aduce secvenţei respective o modificare aparent minoră: Εὐλογήσω δὲ αὐτήν, καὶ δώσω σοι ἐξ αὐτῆς τέκνον , καὶ εὐλογήσω αὐτό, καὶ ἔσται εἰς ἔθνη, καὶ βασιλεῖς ἐθνῶν ἐξ αὐτοῦ ἔσονται. Chiar dacă poartă discuţia cu Avraam, Yahweh face un şir de promisiuni (naţiile, împăraţii, toată mărirea care va intra în lume prin Sarah) care se referă în mod direct la Sarah şi la fiul promis prin aceasta. Astfel stau lucrurile în textul ebraic şi în cele care îl urmează. În *Septuaginta* are loc o

[55] Limba ebraică cunoaşte astfel de modalităţi eliptice de exprimare, subînţelesurile pe care le poate dezvolta permiţîndu-i asemenea formule.

[56] Grija aceasta este la fel de mare sub *Ex*., 29, 45.

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

refocalizare, în locul femeii (Sarah), care se afla în centru, fiind plasat bărbatul (fiul promis lui Avraam).

III.2.1.7. Abătîndu-se de la ceea ce apare în textul ebraic, sub *Gen.*, 43, 28, traducătorii *Septuagintei* fac un adaos prin care atribuie sobrului şi reţinutului Iosif nişte cuvinte pe care este aproape imposibil de crezut că le-ar fi rostit în acel context. La un moment dat, Iosif întreabă pe evrei (fraţii săi) dacă tatăl lor – de care îi vorbiseră la precedenta lor întîlnire – este sănătos. Aparent, înaltul dregător interesat de comerţul care părea să se stabilizeze punea mici întrebări complezente. În realitate, Iosif se interesa de tatăl său, numai că fraţii săi nu ştiau nimic din toate acestea, iar Iosif încă nu intenţiona să îşi dezvăluie identitatea.

Textul latin: „qui responderunt sospes est servus tuus pater noster adhuc vivit et incurvati adoraverunt eum” redă întocmai ceea ce apare în textul ebraic: שָׁלוֹם ה׳ וַיִּשְׁתַּחֲוֻ: וַיִּקְּדוּ חָי עוֹנּוּ לְאָבִינוּ לְעַבְדְּ. În *Septuaginta* versetul devine precum urmează: Ὑγιαίνει ὁ παῖς σου ὁ πατὴρ ἡμῶν, ἔτι ζῇ. Καὶ ἶπεν· Εὐλογημένος ὁ ἄνθτρωπος ἐκεῖνος τῷ θεῷ.

> Este inimaginabil ca acela care: are tăria de a-şi lăsa fraţii să plece fără nici cea mai mică umbră de banuială, are tăria de a-l păstra pe Simon fără a avea discuţii cu acesta (textul nu pomeneşte nici măcar că Iosif l–ar fi vizitat vreodată în închisoare pe temperamentalul Simon) şi reuşeşte să facă în aşa fel încît Simon nu află absolut nimic despre identitatea ori, măcar, despre originea israelită a puternicului şi vestitului dregător, în sfîrşit, ca acela care are tăria de a-şi duce pînă la un punct îndepărtat tot planul, să aibă vreun moment de scăpare, în care să deraieze sub aspect comportamental făcînd gafe pe care pînă şi nişte păstori nomazi le-ar fi sesizat.
>
> În fapt, izbucnirea finală a lui Iosif este indiciul cel mai puternic al faptului că, pînă atunci, nu avusese loc nici cea mai mică dezvăluire. De asemenea, faptul că, în momentul dezvăluirii, ţine ca, mai întîi, să iasă afară din încăpere egiptenii care-i serveau casa nu decurge doar din pudoare şi din nevoia de intimitate, ci este semnul capacităţii lui Iosif de a-şi domina pornirile afective, continuînd – prin aceeaşi formă a înfrînării – starea de nedezvăluire. Toate acestea se petrec astfel deşi

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

> Iosif ştia că, în scurtă vreme, va deveni public faptul că marele Ţofnath-Paaneach era evreu şi îşi aducea tatăl şi fraţii, nişte umili crescători de animale, să locuiască în Egipt, în condiţii privilegiate.

Adăugirea textului grecesc pare a fi destinată publicului contemporan traducătorilor, care, pesemne, ar fi fost neînţelegător faţă de situaţia expusă de textul ebraic, în care atitudinea sobră a lui Iosif este neştirbită pînă spre final.

III.2.1.8. Sub *Gen*., 41, 16 apar următoarele două variante: „respondit Ioseph absque me Deus respondebit prospera Pharaoni", ceea ce - cu excepţia primului segment - redă întocmai: : אֶת־שְׁלוֹם פַּרְעֹה וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת־פַּרְעֹה לֵאמֹר בִּלְעָדָי אֱלֹהִים יַעֲנֶה. Textul grecesc redă întocmai doar primul segment 'şi răspunse Iosif lui Faraon, zicînd', după care intervine în text: Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰωσὴφ εἶπε τῷ Φαραὼ· Ἄνευ τοῦ θεοῦ οὐκ ἀποκριθήσεται τὸ σωτήριον Φαραώ.

> Cum se observă, fără a renunţa la credinţa şi la convingerile sale, în textul ebraic Iosif vorbeşte faraonului aşa cum era de aşteptat pentru două persoane aflate pe poziţii atît de diferite şi într-o situaţie ca aceea. În mod respectuos - atît faţă de Faraon, cît şi faţă de divinitatea în care credea şi căreia i se închina -, Iosif îl asigură pe faraon că Dumnezeu se va îngriji de pacea sufletească, de liniştea spirituală a faraonului. Practic, textul ebraic este cît se poate de obiectiv, iar atitudinea pozitivă faţă de acest faraon este concordantă cu realitatea faptelor expuse în text. La urma urmelor, acest faraon se dovedeşte înţelept şi îngăduitor deoarece înţelege potenţialul lui Iosif, îl scoate din închisoare, facilitîndu-i dezvoltarea nelimitată a aptitudinilor şi capacităţilor sale.
>
> Comportamentul său va fi extrem de binevoitor faţă de Iosif şi de familia sa (în vreme de mare strîmtorare a propriului popor, faraonul acordă acesteia privilegii consistente, îl primeşte pe Iacob şi acceptă ca umilul păstor să-l binecuvînteze în numele zeului său pe preaputernicul şi educatul urmaş al lui Osiris, îl înnobilează pe Iosif prin căsătoria cu fiica unui înalt sacerdot). *Septuaginta* modifică în mod consistent această perspectivă încărcînd-o de severitatea condiţionării, foarte probabil deoarece simplul nume *faraon*, pentru cititorii *Bibliei*, trebuia să fie veşnic negativ, pesemne datorită faraonului din vremea lui

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

Moise[57], acela care, prin împietrirea la care Yahweh l-a supus, a anulat tot binele pe care faraonul lui Iosif îl făcuse casei lui Israel.

[57] De altfel, *Vechiul Testament* se dovedeşte a fi părtinitor cu personajele sale, uneori peste măsură. Abel, Noe, Avraam, Lot, Iacov, Iosif, Moise, spre exemplu, sînt nu doar privilegiaţi prin text, dar chiar beneficiază de încadrări şi descrieri prin care cititorul aproape este obligat să le fie favorabil, să-i îndrăgească, chiar să îi scuze. Tot astfel, alte personaje sînt prezentate în tonuri sumbre, ca fundamental negative. Exemplul cel mai elocvent este al lui Cain. În momentul sacrificiului, nici Cain, nici Abel nu sînt, în mod explicit, conotaţi cumva.

În cadrul jertfei, Abel oferă carne, Cain plante, adică fiecare oferă ceea ce are, fapt perfect compatibil cu cerinţele Divinităţii – formulate ulterior prin Legea lui Moise –, care cerea ca fiecare să ofere, sub formă de jertfă (adică în cadrul unui ritual şi despărţindu-se de produse proprii care fac obiectul nevoilor sale), ceea ce produce şi deţine. Yahweh aşteaptă acelaşi lucru de la ei şi, chiar şi după ce doar jertfa lui Abel este primită, nu şi cea a lui Cain. Apoi, Divinitatea se adresează fratelui mai mare (după nume, acesta pare a fi fost predestinat spre victorie, rădăcina numelui Cain provenind dintr-un cuvînt cu sensul ‘a cîştiga, a obţine’; în acest caz avem un prim exemplu de situaţie în care fiinţa umană îşi schimbă radical destinul prin faptele sale) în modul cel mai părintesc (*Gen.*, 4, 4-7).

Deşi se tulbură şi se arată predispus către păcat, Cain primeşte de la Eternul un sfat de maximă generozitate divină şi cardinală importanţă, prin care i se explică că, făcînd binele, oamenii sînt răsplătiţi, iar dacă păcătuiesc, dînd răului forţa răului de a-i afecta. Chiar mînaţi de pornirile interne spre rău, oamenii sînt dotaţi cu tăria de a rezista tentaţiilor răului şi de a domina păcatul. În mîinile oamenilor, aşadar, se află consecinţele faptelor lor şi soarta lor. („iratusque est Cain vehementer, et concidit vultus eius. Dixitque Dominus ad eum: Quare iratus es? et cur concidit facies tua? Nonne si bene egeris, recipies? Sin autem male, statim in foribus peccatum aderit? Sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius”).

Cain va nesocoti acest sfat, va comite teribila crimă, o va ispăşi trăind, dar disjuncţia dintre cei doi fraţi pare a avea un caracter radical dat de oameni, nu de Divinitate. În fapt, principalul element de dinamică al textului biblic decurge din prezenţa unor contrarii polarizate la maximum prin atitudinea oamenilor faţă de cele prezentate în text.

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

III.2.1.9. Alteori *Septuaginta* se îngrijeşte de imaginea evreilor în lume, chiar dacă textul ebraic prezintă mai degrabă realităţi nuanţate, iar nu contraste absolute şi ideale.

Deşi două din dimensiunile pe care *Torah* este construită sînt, una profetică, alta soteriologică, ea nu face din evrei victime, iar din neevrei agresori, nu îngroapă faptele în mlaştina suspiciunilor şi a persecuţiei, evreii nu privesc şi nu sînt priviţi cu ochi bănuitori.

Dimpotrivă, textul ebraic este o prezentare în limite normale a unei istorii. Mereu apar duşmani din interior şi din exterior, credinţa trebuie păstrată şi apărată prin efort continuu deoarece este rodul unui efort civilizator. Toate acestea sînt privite ca un dat obiectiv. Greşeli şi abateri se produc mereu, iar cei ce fac bine trebuie recompensaţi şi lăudaţi, cei ce greşesc trebuie pedepsiţi.

Cu alte cuvinte, textul ebraic prezintă întîmplările, extrage învăţămintele şi emite concluziile în modalităţi obiective. Textul grecesc devine atent la posibilele consecinţe ale unei astfel de lecturi, urmărind efectele în înlănţuirea lor şi, mai ales, încercînd să prevină pericole pe care le imaginează.

a) Privind la cele spuse de către faraon sub *Ex.*, 1, 10: נִתְחַכְּמָה לוֹ הֶבָה, adică ‘haideţi, dar, să ne gîndim la ei’, se observă că textul vorbeşte doar despre un plan (inteligent şi abil construit), care să prevină o posibilă aliere a evreilor cu duşmanii, în caz de război şi în contextul în care evreii din Goşen erau extrem de numeroşi. Fidele textului ebraic sînt traducerile din Segond, K.J., într-o măsură, B.Jer.

Exemplul extrem, dar în celălalt sens, îl constituie Lot. Singurul merit al acestuia pare a fi acela că respectabilul model şi erou civilizator, Avraam, l-a luat cu sine, i-a acordat toate şansele posibile şi l-a tratat cu extremă îngăduinţă. Lot pare a fi exemplul de şansă infinită, dar mereu neonorată, el înşelînd orice aşteptare a lui Avraam. În cele din urmă, nu numai că din neamul său nu rezultă nimic demn de reţinut, dar urmaşii săi vor apărea dintr-un act teribil şi repetat, întrucît comite incest (de două ori, dar, chipurile, fără ştiinţă, căci era într-o avansată stare de ebrietate). Cu toate acestea, el este tratat cu toleranţă maximă, atît de către autorii textului sacru, cît şi de către majoritatea copleşitoare a exegeţilor şi comentatorilor.

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

Chiar dacă textul ebraic nu deschide calea unor subînţelegeri, unele texte încearcă să-l ducă pe acesta pînă la ultimele consecinţe. Textul grecesc traduce secvenţa respectivă prin: Δεῦτε οὖν, κατασοφισώμεθα αὐτοὺς, şi este aproape imposibil de spus dacă diferitele completări şi modulări pleacă de aici, deşi verbul utilizat în *Septuaginta*, κατασοφίζομαι ‘a înşela printr-un discurs sofistic, prin viclenie’, diferă profund de cel din *Vulgata*, spre exemplu: „venite sapienter opprimamus eum (...)”. Ceea ce rămîne comun acestor traduceri (cu excepţia celei din Segond şi din K.J.) este tendinţa de a face – în mod explicit, dar în grade diferite – din cuvintele faraonului un discurs duşmănos la adresa poporului israelit.

b) În acelaşi sens trebuie luată şi omisiunea unui verset în care însuşi Yahweh se pronunţă fără echivoc: „Rursumque ait Dominus ad Moysen: Cerno quod populus iste durae cervicis sit” (*Ex.*, 32, 9), secvenţa încă mult mai accentuată în textul ebraic: עַם־קְשֵׁה־עֹ֖רֶף הוּא׃ וַיֹּ֤אמֶר יְהוָה֙ אֶל־מֹשֶׁ֔ה רָאִ֥יתִי אֶת־הָעָ֖ם הַזֶּ֑ה וְהִנֵּ֥ה, ceea ce s-ar reda prin: ‘şi mai spuse Eternul către Moise: m-am uitat cu atenţie la acest popor şi, iată, am constatat că este un popor îndărătnic’. Versetul lipseşte cu desăvîrşire din majoritatea ediţiilor *Septuagintei*. Totuşi, unele prezintă: Καὶ εἶπε κύριος προς Μοϋσῆν, λέγων· Ἑώρακα τὸν λαὸν τοῦτον καὶ ἰδοὺ λαὸς σκληροτραχηλός ἐστι.

III.2.2. Intervenţii determinate de factorul lingvistic. În alte cazuri, intervenţiile vizează ajustări de natură strict lingvistică. După cum este firesc, textul ebraic conţine nenumărate cazuri în care se utilizează expresii idiomatice caracteristice limbii ebraice. Multe dintre acestea sînt preluate în diferitele traduceri, nu doar atunci cînd respectivele limbi permit cu uşurinţă acest lucru, ci şi atunci cînd calcul este dificil de operat. *Septuaginta* nu face excepţie de la această practică, acest text conţinînd destul de multe calcuri, provenite din mai multe clase de situaţii.

Pe de altă parte, fiind un text adresat cititorilor care nu (mai) cunoşteau ebraica, traducătorii s-au ferit de la a calchia în situaţiile în care cititorul grec ar fi fost pîndit de înţelegerea distorsionată sau chiar complet greşită a textului. Pentru astfel de situaţii, ei caută şi găsesc

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

felurite soluţii de echivalare, desigur, de fiecare dată încercînd să nu încalce principiul inteligibilităţii textului şi pe cel al orientării cititorului pe calea asumată de traducerea grecească.

III.2.2.1. Într-un moment al primei întîlniri dintre Iosif şi fraţii săi, acesta se face a-i acuza: „ut videatis infirmiora terrae venistis" (*Gen*., 42, 9). Textul grecesc a ales o altă modalitate de a reda acest conţinut: κατανοῆσαι τὰ ἴχνη τῆς χώρας ἦκατε, unde τὰ ἴχνη avea sensul contextual 'drumurile secrete, căile de acces ascunse'. Ambele tipuri de soluţii sînt căi de a rezolva, pentru receptorul textului, problema pusă de textul ebraic, care se exprimă metaforic: לִרְאוֹת אֶת־עֶרְוַת הָאָרֶץ, adică: „spre a vedea *goliciunea* ţării (cu sensul 'punctele slabe')". Textul latin echivalează acel conţinut eliberîndu-se de constrîngerea metaforei idiomatice. Este ceee ce, mai direct, se întîlneşte în B.Jer., unde se spune „points faibles". Mai aproape de textul ebraic este textul lui Luther, care vorbeşte despre „wo das land offen ist". Nu surprinde textul englez care, ca de obicei, încearcă să imite textul ebraic – chiar dincolo de limitele posibilităţilor limbii engleze –: „to see the nakedness of the land".

Cum se vede, diferă calea textului grecesc, aceea a utilizării unui termen polisemantic care, în cele din urmă, duce cititorul grec către înţelegerea acceptabilă a textului. Într-un sens şi într-o oarecare măsură, avem a face cu înlocuirea unei expresii idiomatice cu o alta. În toate celelalte situaţii, textul ebraic rămîne baza în jurul căruia şi în funcţie de care traducătorii îşi construiesc soluţiile.

III.2.2.2. O traducere precum: „dară cum să mă asculte Faraon, mai tare cîndu-s *cu usne netăiate împregiur*?" (PO, *Ex*., 6, 12), redînd magh.: „(...) Fökeppen holott *környülmetelkedetlen aiackal* vagyoc", foarte probabil, a putut genera neînţelegere (la bază fiind încercarea traducătorului de a reda întocmai sintagma şi metafora). În BB, segmentul este redat prin: „şi cum mă va asculta farao? Şi eu fără cuvînt sînt" (lucru care se datorează urmării textului grecesc, ἐγὼ δὲ

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)

ἄλογός εἰμι, acesta fiind cel care descifrează înţelesul echivalînd sintagma printr-o construcţie inteligibilă cititorului)[58].

Ceea ce era de redat, (...) :וְאֲנִי עֲרַל שְׂפָתָיִם, apare cu fidelitate în *Vulgata*: „*incircumcisus* sim *labiis*”, constituind o sintagmă metaforică caracteristică spiritualităţii iudaice, şi pe care diferitele versiuni o redau cu rigoare formală sau liber: „how then shall Pharaoh hear me, who am of uncircumcised lips?” (K.J.), „wie sollte denn der Pharao auf mich hören! Dazu bin ich ungeschickt zum Reden” (B.germ.), „comment m’écouterait-il, moi qui n’as pas la parole facile?” (B.Jer., Segond). Precum sub *Ex*., 6, 30 (în *Septuaginta*, 7, 2), unde situaţia se prezintă la fel, apărînd: ἐγὼ ἰσχνόφωνός εἰμι, textul grecesc optează pentru renunţarea la formula idiomatică şi descifrarea ei pentru public, adică renunţă la fidelitatea formală şi traduce prin echivalarea dinamică, printr-o formulă mai transparentă, presupusă a fi universal-inteligibilă.

[58] Situaţia se va schimba peste cîteva sute de ani, cînd sintagma va deveni cunoscută. Vezi, de pildă, FA, 7, 51.

BDD-B3-05 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:28 UTC)